Ann. IX. — Romae, Kal. Decembribus MDCCCCVI. — Num. XII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

SEMEL IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum,* est: in Italia Libellarum 4,80; ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo Lib. 0.10 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Rakcwskie Przedmiescie, 15.

Apud "Kronika Rodzinna" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN ANGLIA

Apud Burns and Oates — LONDON W., 28, Orchard Street.

IN GERMANIA

Apud Fridericum Pustet, S. Sed. Ap et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA.

IN CANADA

Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCVI

Ann. IX. ROMAE, Kal. Decembribus MDCCCCVI. Num. XII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS: In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italiam: Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25 | SEMEL IN MENSE PRODIT | POSSESSOR ET ADMINISTRATOR. ARISTIDES LEONORI, eques. ROMAE - Via Alessandrina, 87.

Sociis et lectoribus Commentarii nostri humanissimis anno a *Voce Urbis* condita X ineunte

Duo iam lustra ab instituta primum insueta huius diarii evulgandi opera quum simus emensuri, peractum iter memoria repetere et gaudium plane et legitimam gloriam putamus. Consilium enim suscepimus procul dubio novum, insuetum omnino, et quod permultis viris prudentiae laude satis probabilibus et temerarium simul et imprudens videbatur. Provectam quidem tantam inter humani ingenii de omni disciplina naturali doctrinam, tantam inter commerciorum multiplicatam communionem, tot inter cupiditates auri, tot inter negotia argentaria, quibus iam videmus non modo disciplinas investigatae naturae, verum etiam liberales artes servire ac litteras, opus suscipere litterarium idque ea lingua, quam non pauci adeo praedicabant exstinctam ut pellendam iam ab athenaeis ipsis adolescentumque ludis cogitarent, insanum prope atque impossibile facinus apparebat.

Ecquid tamen? Apparuit brevi quam late adhuc, inter negotiorum immane pondus, pulchrarum rerum sitis grassaretur; apparuit quot adhuc humana ingenia lectissima veterum memoria rerum delectarentur, quot aestuarent nomine latino, quot sacram antiquitatem eiusque togatum sermonem constanti adhuc studio prosequerentur. Ausum enim nostrum, etsi primo occursu obstupescentes potius quam laudantes viri litterarum studiosi ubique terrarum exaudivissent, paullatim tamen iusta et aequa ratione aestimarunt, mox plausibus excepere frequentibus, deinde et laude foverunt et auxilio, et patrocinio, et opera aluere, iuvarunt, confirmarunt; effecerunt ita, ut iam alterum vitae lustrum felici Marte commentarius noster sit dimensurus alacriter.

❁

Equidem non iniuria confidimus nos quae ab initio usque rei spoponderamus ad unguem fidelissimeque servasse. Fuerat enim in promissis commentarium edere latina lingua redactum, qui de omni humana arte ac doctrina et cultu latine diceret, tardisque nepotibus ostenderet, qua esset lingua in communicandis inter gentes doctrinae commerciis utendum iure summo. Ut enim humanitas haec, qua omnes gentes quavis e stirpe obortae ubique terrarum fruuntur, ex latina humanitate diffluxit Romanis armis diffusa latissime; ut pariter concordia gentium et pax omnisque provectae societatis humanae triumphus parta sunt ubique per Christi Ecclesiam et doctrinam, quae docuit homines diligere alterutrum, ita nullus sermo id iuris habet quod sermo latinus, quem et Roma, alma gentium mater, loquebatur, et Ecclesia Christi, Romani haeres imperii animarumque cultrix et redemptrix, accepit, servavit, et ad nos usque loquuta est et loquitur. Quum itaque assereremus latino sermone, universorum veluti lingua, uti oportere, nulli genti iniuriam fecimus, sed omnium iura defendimus. Quamobrem non est mirum quod concordes in nostrum ausum non Latinarum tantum gentium concurrerint vires, sed et Germanorum quoque et Slavorum, atque eorum qui per Americam aut Oceaniam usque orti sunt populi, tandemque ex iis, qui, nostra humanitate ipsa renovati, in commune commercium instructi hodie descendunt alacres, Sinenses Iaponiique, quorum profecto nova humanitas nihil est nisi nostra, Romano et Christiano semine nata.

❁

Sponsionem a nobis datam quibus impleverimus scriptis decennii cursus dicit. Nihil enim fuit de quo noster commentarius sileret. A litteris enim et a bonis artibus ad novissima humanae sapientiae inventa, a bellicis eventibus ad familiaria colloquia, a carminibus tragicis aut lyricis ad milesias fabulas, a mercatoriis nunciis ad ea quae astronomiam, vel philosophiam, vel ecclesiasticam scientiam respicerent, omnia disseruimus, adlaborantibus viris omni disciplina clarissimis, quorum ope apparuit quo modo latina vetus lingua ad tot ac singula disceptanda uti adhuc perspicue quidem atque eleganter liceret. Linguam utique dicimus, non verba; lingua enim non tam verbis constat, sed et dicendi modis, et circulo verborum et sonitu, et ligamentis atque verbusculis omnibus, quae, ut motus ac gestus hominis vultui accommodati, sermonisnat urae apti sunt et eius quasi faciem constituunt ab omnibus aliis distinctam.

Decennis denique conatus memoria atque expleti itineris monumentum ac testis apud vos, lectores clarissimi, erit optime, quod huius in memoriam diei, nostrum qui moderatur opus vulgare statuit *Kalendarium,* quod selecta ornabitur scriptorum corona, omne genus rerum continens, quae sunt hactenus in diario nostro evulgata. Specimen itaque habebitis simul laboris nostri, quod ipso exemplo melius quam diserto sermone loquetur; specimen offerendum amicis ut in memoriam revocent cuiusmodi fuerit hoc, quod a decennio, in latinitatis gloriam, et in communem doctrinae utilitatem opus navavimus; aliis autem concredendum, ut iis quae pars animae nostrae fuerunt, ipsi quoque flagrent et ad assequendum nobiscum conspirent.

❁

Quae autem subnotationis sint pacta iamdiu, socii humanissimi, noveritis, eaque plane, ut longa ostendit iam experientia, vobis utilissima, quae iterare heic non inutiliter libet.

Pretium annuae subnotationis est in Italia lib. 4,80; ubique extra Italiam lib. 6,25 (doll. 1,25; sch. 5; march. 5; rubl. 3; cor. 6,25) recto tramite mittendum ad Aristidem Leonori equitem, Commentarii *Vox Urbis* possessorem et administatorem, Romam, via Alessandrina, 87.

Ordo enim sexagenos, sive, ut alii legunt, sexcenos milites, duos centuriones, vexillarium unum habebat. Prima acies hastati erant, manipuli quindecim, distantes inter se modicum spatium. Manipulus leves vicenos milites, aliam turbam scutatorum habebat. Leves autem, qui hastam tantum, gaesaque gererent, vocabantur. Haec prima frons in acie, florem iuvenum pubescentium ad militiam habebat. Robustior inde aetas totidem manipulorum, quibus principibus est nomen. Hos sequebantur scutati omnes, insignibus maxime armis. Hoc triginta manipulorum agmen antepilanos appellabant, quia sub signis iam alii quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo unusquisque tres partes habebat: earum unamquamque primum pilum vocabant. Tribus ex vexillis constabat. Vexillum centum octoginta tres, ut alii, sex homines erant. Primum vexillum triarios ducebat, veteranum militem spectatae virtutis. Secundum rorarios minoris roboris aetate factisque. Tertium accensos, minimae fiduciae manum; eo et in postremam aciem reiiciebantur. Ubi his ordinibus exercitus instructus esset, hastati omnium primi pugnam inibant. Si hastati profligare hostem non possent, pede presso eos retrocedentes, in intervalla ordinum principes recipiebant. Tum principum pugna erat: hastati sequebantur. Triarii sub vexillis considebant, sinistro crure porrecto, scuta innixa humeris, hastas subrecta cuspide in terram fixas, ut haud secus quam vallo saepta inhorreret acies, tenentes. Si apud principes quoque haud satis prospere esset pugnatum, a prima acie ad triarios sensim referebantur: inde rem ad triarios redisse, quum laboratur, proverbio increbuit. Triarii consurgentes, ubi in intervalla ordinum suorum principes et hastatos recepissent, extemplo compressis ordinibus velut claudebant vias, unoque continente agmine, iam nulla spe post relicta, in hostem incidebant. Id erat formidolosissimum hosti, quum veluti victos insequuti novam repente aciem exsurgentem auctam numero cernebant. — Hactenus Livius; cuius ex verbis satis liquet proverbium, ut ad iterpretationem aliis verbis iam non sit opus. Item Vegetius (*De re militari*, lib. II) declarat post omnes acies solere collocari triarios, omni armorum genere instructos, qui genu posito subsidebant, ut, si primam aciem vinci contigisset, ab iis integrato praelio victoria repararetur. Modestus in libello de vocabulis rei militaris: « Sextus – inquit – ordo post omnes a firmissimis et scutatis et omni genere armorum munitis, bellatores tenebat, quos antiqui triarios appellabant. Hi ut requieti et integri acrius invaderent hostes, post ultimas acies sedere consueverunt, et si quid in primis ordinibus accidisset, de eorum viribus reparaturis spes tota pendebat ». Flavius Vopiscus in vita Firmi Imperatoris indicat robustissimum quemque militem in triarios adlegi solitum, docens eum nervis robustissimis fuisse hoc argumento quod triarium quoque vinceret.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Ne dicas: Meliora tempora fuere, quam nunc sunt. Virtutes enim faciunt dies bonos; vitia malos.

S. HIERON, *sup. Eccl. lib. II.*

Non est ad astra mollis e terris via.

SENEC. *Herc. fur.*

De novissima alchimiae arte.

ALCHIMIAE ars mortua mirum sane! nondum est: XX saeculo enim multi eius cultores numerantur inter Gallos, Germanos, maxime vero inter Scotos.

Eorum factio duplex apparet: hi enim antiquorum ritus et investigationes sectantur, illi novissimis chimices legibus fruuntur. Gallorum huiusmodi investigatorum diarium quoque est cui titulus *Rosa Alchemica*, sodalitasque, cui nomen Gallicum alchemistarum sodalitium, quae utriusque factionis studia atque experimenta narrat atque vulgat passim.

Alterius inter factionis asseclas Augustus quoque Strindeberg, Sueciorum poeta, illustris adnumeratur. Qui profecto ferri ex sulphato atque potassii ex chromato, quorum sane corporum idem atque auri pondus est, auri, parvum licet, globulum eduxit. In Gallis enim non semel patentes litterae a magistratibus datae sunt, qui sodii cum silicatu varia corpora coniungentes aurum fabrefecerunt.

Veteris factionis asseclae ii plerumque sunt, qui suis investigationibus dediti omnino vivant, neque famam aut rumorem quaeritent; quemadmodum ille sane fuit, qui Hagae Helveticum convenit Orangis principis medicum, triaque ei fragmenta pondere gravissima obtulit, asserens sese ex illis ingens maxime auri pondus educturum. Abiit deinceps, nec nomen revelavit suum. Helvetius autem, dum fragmenta illa attente considerat, aliquantillum ungula scalpens, frustulaque, igne calefaciens, plumbeo ponderi commiscuit, maximoque animi sui stupore immutari in aurum omnia vidit.

Recentis contra factionis asseclae alia omnino profitentur. Asserunt primum nullum ex corporibus esse simplex, omnia corpora una eademque materie constare, cuius particulae, sive « atomi » ut vocant, varia lege coeant. Has leges itaque varios adspectus parare dicunt quos corpora induant, dum ex uno in alterum immutantur. Et plane id in arboribus fieri videmus passim. In terra enim, si arbor floruerit, quam aëre apte diligenterque purificato enutriveris, eius brevi in foliis ferrei salis magnam copiam invenies. Hoc enim ferrum non aliunde nisi tum aëris tum aquae cum terrae materia corpusculis commixtis obortum est. Neque secus frumentum sterili in arena si conserueris grana habebis, quae copiam phosphori continebunt, quamvis nec in aëre nec in terra quidquam phosphoricum appareat.

Quare metallorum ceterorumque corporum virtutes ex corpusculorum varia hac compositione et coniunctione oboriuntur atque ex varia ipsa crystallina forma, qua particulae eorum componuntur. Uno verbo, omnia corpora alchemistas esse retinent veluti unius semper eiusdemque elementi varias mutationes et modos, eaque ad tempus tantum et varie duratura; materies enim in terra quasi giganteo in vase concoquitur, eiusque substantia immutatur et varia metalla edit.

Asserebant contra veteres alchemicae disciplinae magistri, metallum omne sulphure, mercurio et sale constare. His vero nominibus quae significatio ab eis tribueretur diu ac frustra quaesitum est; non enim eadem sulphur ac sal mercuriumve, quae nos dicimus, esse oportuit, sed pro sulphure potius carbonium, unde metalla densa pro mercurio hydrogenum unde volatilia fiunt, pro sale oxygenum unde utrumque solvitur esse accipienda videntur.

Igitur, eorum sententia, carbonio, hydrogeno, oxygenoque et azotho elementa materiei praestant, ex quibus corpora conflantur. De nominibus disceptatio vana est: consideranda imo eorum compositio, crystallina figura, formaeque quas coniunctim gignunt. Metallum enim quo maius oxygeni carburique copiam continet, eo proprius flavum auri colorem assumit; si contra hydrogeni gravius est pondus, antimonii ad instar albescit.

Itaque – ita illi – a vili quodam metallo hydrogenum si, quam liceat maxime, dempseris oxygenum vero addideris, densum magis magisque illud fieri oportet, et in aurum immutari.

Haec autem substitutio ut fiat, activo aliquo metallo opus est, sive activa externa causa, quae in candens metalli pondus immissa, veluti fermentum in panem, illud omnino immutet, eiusque atomos alio omnino modo componat: activum hoc metallum mirus ille « philosophalis » qui dicitur lapis est.

Hunc ut obtineri tandem possint, sulphur, mercurium, ac sal metallorum in vase commiscentur, cui « philosophicum ovum » est nomen, multos per dies in coquina calefactum, quam « athanor » nuncupant. Hoc enim in vase putrescunt – ut illi putant – sulphur mercuriumque, atque verum metallorum fermentum faciunt, quod si cum oro vel cum argento deinde commixtum fuerit, philosophalis lapis sive auri sive argenti statim educetur.

Omnis itaque difficultas in eo est, ut sulphur, mercurium ac sal purificentur ita, ut una deinde concocta lapidem tunc philosophalem producant. Quem plane ausum... ut cuique ex lectoribus perficere detur ex animo ominamur.

HYACINTHUS DE VECCHI PIERALICE

HYACINTHUS de Vecchi Pieralice, collega ille noster, cuius mortem in superiore numero cum dolore nuntiavimus, Ebuli (italice nunc *Castelmadama*) in Tiburtinis a Michaele Pieralice atque Euphrasia Ferrari De Vecchi anno MDCCCXLII ortum habuit. Materni generis laudem, morum iam honestate reique familiaris copia conspicui, auxit quamplurimum cumulavitque ineunte saec. XIX Theodosius De Vecchi tum doctrinae ubertate tum litterarum peritia; cuius in latinitatem omnem adeo flagrabat amor, ut Hyacinthum nepotem voluerit non tam suae rei familiaris ac nominis – quod paterno addidit – quam potius doctrinae et studiorum haeredem.

Quam ob rem paene infantem eum sibi erudiendum suscepit latinumque eloquium docuit statim, haud secus quam si Roma imperante viveretur. Puero itaque ipsis ab unguiculis

Ex subnotatoribus quisque Kalendario, de quo supra, gratuito fruetur.

Qui socios novos comparaverit duos pretiumque eorum subnotationis miserit, subnotationem sibi gratis omnino habebit.

Qui triginta socios novos comparaverit ante Iulium mensem — bibliopolis exceptis — dimidiatum pretium itineris habebit a quovis Europae loco ubi vivat Romam usque, atque inde in domum suam, secundae, pronti vocant, ferrivehearum classi usus.

Qui sexaginta socios novos comparaverit uti supra, eodem itinere gratis omnino gaudebit.

Iamvero, quod nos hactenus prosequutum est ex universo terrarum orbe doctorum virorum studium, nec in posterum defuturum plane confidimus, tuta conscientia rati, quod sponsum fuerat opus viriliter et constanter nos esse dimensos; non enim dubitamus quin ea quae in dies provehitur humanitas, latinitati etiam, cuius est filia, eiusque togato sermoni nova semper laudis et honoris trophaea in dies comparet.

DE RATIONIBUS LATINAM LINGUAM DOCENDI QUID SENSERIT VALCHIUS. (1)

III.

Alia subsidia iter perficiunt: horum sunt, nostra sententia, tria: lectio, observatio, imitatio. Lectio maxime necessaria est, in primis quod ad linguam illam attinet, cuius gens atque adeo ipsa viva consuetudo expiravit, nec quidquam, praeter veterum conscripta monimenta, superest, ex quo cognitio illius debeat hauriri ac derivari. Immo vernacula lingua lectione eorum scriptorum, qui excellunt ista, perpolitur, perficitur, ornatur; percipimus illam usu. Sed qualis est? Est vulgaris et communis dicendi forma, quae omnino ab ea qua scribunt politiores discrepat: alia quippe lingua est vulgaris et plebeia, alia docta. Sunt exempli causa duo homines gente Germani, qui aequali facultate teutonica loquuntur: alter legit studiose scripta teutonice eleganterque conscripta; alter vero in consuetudine et usu acquiescens lectionem curae sibi neutiquam habuit: age, uterque componat epistolas, orationes, ut appareat num stili elegantia et castitate sint aequales. Magnum sane discrimen intelligens harum rerum deprehendet, et quam salubris sit lectio, quamve magnam afferat utilitatem haud obscure observabit. – Tria momenta, quae ad hoc legendi studium pertinent, debent subnotari: primum est quinam auctores sint legendi; secundum quo ordine sint legendi, tertium quo modo sint legendi..... (1). Observatio est studium quo in auctoribus eiusmodi res observamus quae utiles sunt, id est quae ad castitatem, perspicuitatem, suavitatem elegantiamque stili pertineant, sive id fiat ope solius memoriae, sive scripturae, quo pertinent studium et ratio excerpendi....

Imitatio denique ea, quae observata fuerunt transfert ad usum et facit, ut illius auctoris, quem legimus, vim et modum disserendi effingamus.

Addimus verba clarissimi Gothifredi Vockerodt *de recta et antiqua eloquentia* (pag. 51): « Ex quo itaque latinus sermo patrius esse desiit et usu loquendique consuetudine vulgari non amplius percipitur, sed in scholis ad certam normam discendus, et ex idoneis monumentis legendo et imitando est hauriendus, quis tam stultus est, ut, in tanta linguae confusione et perturbatione non sequi velit normam loquendi optimam et certissimam, quae vetusta illa latinitatis lege constituitur, metirique universam linguae antiquae excolendae rationem antiquitatis praescriptione et dirigere regula usus recti, quae in vetustis monumentis dominatur? Et si omnino loquendi magistri deligendi sunt, cur malis non praeferentur boni? Si scholae nostrae sermonis disciplina carere non debent, cur barbarae, confusae et difficultatibus impeditae non anteponentur recta, simplex et expedita »?

A cl. socio nostro M. Galdi in hanc latinae linguae docendae quaestionem novas animadversiones accepimus, quas in proximo numero edemus.

(1) Cfr. num. sup.

(1) Tria haec Valchius in disceptationem fuse affert op. sui c. VI.

VARIA LATINITAS

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Prora et puppis.

Marcus Tullius, lib. *Epistolarum familiarium* ultimo, scribens ad Tironem suum, paroemiam hanc refert his verbis: « Mihi prora et puppis, ut Graecorum proverbium est, fuit a me tui dimittendi, ut rationes meas explicares ». Prora itaque et puppi summam consilii nostri significamus, propterea quod a prora et puppi, tamquam a capite et calce, pendeat tota navis. Apud Graecos invenimus hoc pacto pronunciatum: τὰ ἐκ πρώρας καὶ τὰ ἐκ πρύμνης ἀπόλλυται, scilicet: « A prora pariter atque a puppi pereunt », sive: « Prora pariter ac puppis perit », hoc est ad internecionem. Philostratus in *Heroicis* habet quae latine reddita sonant: « Sed oportet Ulyxis in morem navi alligatum esse, alioqui et prora, quod dici solet, et puppis perit ». Aristoteles, lib. *Rhetoricorum* III, refert ex Alcidamante quodam, qui philosophiam legum vallum ac fossam appellarit, omne legum praesidium in philosophia situm innuens. At philosophus eam metaphoram tamquam duram ac frigidam damnat, quasi vero non durior sit illa superior: πρώρα καὶ πρύμνη. Verum in oratione seria fortasse vitiosae fuerint; in adagiis non item offendit durities, ut quae saepenumero vel aenigmatum simillima sint, eaque ferme laudatissima videantur, quae paulo longius detorta fuerint. Proinde quoties summam totius negotii et omne momentum praesidiumque significabimus, proram et puppim, aut vallum et fossam, dicemus. Quibusdam omnium rationum prora et puppis est pecunia!...

Syncretismus.

Cretico proverbio dicebatur quoties fieret ut qui modo videbantur hostes acerrimi, repente in summam concordiam redigerentur; quod frequenter evenire solet maxime si quando malum aliquod inciderit utrisque commune. Plutarchus in comm. Περὶ φιλαδελφίας recenset simulque explicat paroemiam, his verbis, quas latine damus: « Praecipue oportebit et illud meminisse, fratribus inter se dissidentibus, observareque ut potissimum eo tempore consuetudinem habeas et convictum cum illorum amicis ». Rursum: « Inimico fugias neque admittas ad familiaritatem, illud videlicet Cretensium exemplum sequutus, qui frequenter cum factionibus et bellis intestinis inter se pugnarent, invadentibus aliunde hostibus, omissa contentione, coniuncti sunt: atque is erat, quem illi syncretismum appellabant ». Simile quiddam refert de Sudracis et Mullis Q. Curtius (lib. IX), quos, alias bellare inter se solitos, periculi societas iunxerat, imminente Alexandro. Pertinet huc etiam Aristotelis illud: συνάγει τοὺς ἀνθρώπους τὰ κακά, i. e: Conciliant homines mala. — Adagium recte accomodabitur in illos, qui amicitiam ineunt, non quod sese ex animo diligant, sed quod alter alterius opis egeat; aut quo veluti coniunctis copiis communem inimicum pessumdent.

Res ad triarios rediit.

Romanum exstat adagium, elegans cum primis, et adnotandum: Res ad triarios rediit. Eo licebit uti quum significabimus rem eo periculi redactam esse, ut extremo conatu summisque viribus sit enitendum et ad suprema confugiendum consilia, quibus si nihil proficiatur, iam nihil reliquum esse videatur, unde subsidium sperare possis. Veluti si in disceptatione quapiam litteraria, mediocribus ambigentibus, ad unum aliquem summae doctrinae virum rem deferre cogeremur; aut in ancipiti negotio potentissimorum amicorum opem implorare compelleremur, quos non nisi maxima quadam ducti necessitate soleamus interpellare. Denique, si, quum vulgaribus illis consiliis res explicari nequit, ad novum aliquod et egregie callidum confugitur; quemadmodum Terentianus ille Phormio in sui nominis fabula, quum significaret neque in Antiphone, neque in Phaedria, neque in Geta satis esse praesidii ad retundendam senis saevitiam: Ad te – inquit – Phormio summa redit.

Natum est adagium a ratione modoque componendi Romani exercitus. Refertur autem pariter et explicatur a T. Livio (lib. VIII): Postremo in plures ordines acies distribuebatur.

ACTA PONTIFICIA

Decretum SSmi. per S. Congregationem Episcoporum et Regularium vulgatum, quo quaestionum elencho ratio praescribitur conficiendi tertio quoque anno relationem Institutorum vota simplicia profitentium.

In approbandis seu commendandis novis Institutis votorum simplicium iampridem praescribi consuevit ut a moderatoribus seu moderatricibus generalibus tertio quoque anno ad S. Sedem Apostolicam transmittatur relatio de statu personali, disciplinari, materiali et oeconomico propriae cuiusque congregationis. Huiusmodi enim relatione singula Instituta, quorum domus in variis exstant dioecesibus dissitisque locis, explorata perspectaque fiunt eidem S. Sedi; quae idcirco continua providentia ea prosequi, et si quando a legibus deflectere videantur, sive cohortationibus sive correctionibus mandatisque ad pristinam observantiam revocare potest.

Cum vero perspicuum sit parum vel nibil utilitatis inesse praedictae relationi si, uti non raro factum est, fusius expositis quibusdam ad rem minus facientibus, vix innuantur aut plane reticeantur ea, quae potissimum cognoscere oportet; hinc ad optatum finem facilius ac tutius assequendum peropportunum visum est, ut etiam modus et ratio conficiendi relationem omnibus et singulis, ad quos spectat, communi lege praescribatur.

Itaque haec S. Congregatio negociis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita redigendum curavit elenchum quaestionum, quibus distincte indicantur ea omnia, quae in relatione utiliter seu necessario sunt exponenda, eumque, post maturum examen, in plenario Emorum. Patrum coetu approbatum, cum omnibus et singulis moderatoribus et moderatricibus generalibus Institutorum, per modum *instructionis*, cui sese conformare oportet, communicandum esse censuit.

His autem relatis SSmo Dño Nostro Pio Divina Providentia PP. X in audientia habita ab infrascripto Cardinali eiusdem S. Congregationis Praefecto die 17 Iunii 1906, Sanctitas sua rem ultro probavit, iussitque per hanc ipsam S. Congregationem omnibus et singulis moderatoribus et moderatricibus Institutorum vota simplicia profitentium Apostolica Auctoritate mandari, prout praesentis decreti tenore mandatur, ut in triennali relatione proprii cuiusque Instituti ad singulas quaestiones in elencho hisce litteris adiuncto conscriptas et ab eadem Sanctitate Sua approbatas confirmatasque, memores rationis quam Deo, cordium scrutatori, reddituri erunt, fideliter atque examussim respondeant; contrariis quibuscumque etiam speciali et individua mentione dignis non obstantibus.

Datum Romae ex Secretaria praefatae S. Congregationis die 16 Iulii 1906.

D. CARD. FERRATA, *Praefectus*.

PH. GIUSTINI, *Secretarius*.

INSTRUCTIO

seu Elenchus quaestionum ad quas respondendum est a moderatoribus seu moderatricibus generalibus Institutorum vota simplicia profitentium in Relatione ad S. Sedem tertio quoque anno transmittenda.

PRAEMITTENDA.

1. Doceatur quae decreta approbationis seu commendationis et quando a S. Sede obtinuerit.

2. Quinam sit finis sive scopus peculiaris Instituti.

3. Num titulus Istituti ab initio assumptus aut scopus vel habitus sodalium aliquatenus postmodum immutati fuerint et quanam auctoritate.

Benedicti Gagneraux tabula venatores leonem nactos effingens.
(Photographice expresserunt FR. ALINARI, Florentiae).

4. *Quot sodales ab initio usque in praesens, aut saltem ultimo vicennio, habitum Instituti induerint.

5. *Quot sodales a fundatione Instituti usque in praesens, aut saltem ultimo vicennio, et quomodo ab eo recesserint, sive tempore novitiatus, sive post emissa vota temporanea, sive post emissa vota perpetua. Num et quot fuerint *fugitivi*.

6. Quandonam ultima relatio ad S. Sedem missa fuerit.

I. DE PERSONIS.

a) De admissis.

7. Quot novi sodales ab ultima relatione admissi fuerint.

8. Num omnes praescripta testimonia exhibuerint.

9. Num speciali aliquo modo seu industria ad nomen Instituto dandum quis allectus fuerit; et praesertim num ephemeridum ope moderatores hunc in finem usi sint.

10. *(In Institutis religiosorum)*. Num litterae testimoniales per Decretum *Romani Pontifices* praescriptae in singulis casibus expetitae fuerint.

11. Quoties et super quibus impedimentis seu defectibus dispensatio necessaria fuerit et a quonam superiore ecclesiastico concessa.

12. In quanam domo et quanto tempore Postulantes candidati commorati fuerint.

* Ad interrogationes aut interrogationum partes asterisco notatas non nisi in prima, post promulgatam, hanc instructionem, relatione respondendum erit.

b) De Novitiis.

13. Quot sint domus Novitiatus et num unaquaeque auctoritate S. Sedis instituta sit.

14. Quot novitii post ultimam relationem habitum Instituti susceperint.

15. Quot nunc in Novitiatu degant.

16. Num Novitii a Professis rite separati existant.

17. Num omnes habeant integrum exemplar Constitutionum.

18. Num omnes ante professionem per annum integrum et continuum in domo Novitiatus sub cura magistri degerint.

19. Num, quantum, et qua auctoritate tempus Novitiatus ultra terminum in constitutionibus praefiniti prorogatum vel imminutum fuerit.

20. Utrum Novitii primo novitiatus anno vacaverint tantummodo exercitiis pietatis, an aliis etiam et quibus operibus addicti fuerint.

21. Num durante secundo anno Novitiatus (ubi peragitur) novitii in alias domus missi fuerint.

22. *(In Institutis Sororum)*. Num ante admissionem ad habitum et ad primam professionem Episcopus vel eius delegatus examen praescriptum instituerit.

c) De Professis.

23. Quot nunc sint in Instituto sodales *a)* votorum temporaneorum *b)* votorum perpetuorum.

24. Num vota temporanea semper tempore debito fuerint renovata.

25. Num sodales tempore debito ad vota perpetua admissi fuerint post elapsum tempus votorum temporaneorum.

26. Quot sodales sive professi sive novitii post ultimam relationem obierint.

d) De egressis et dimissis.

27. Quot post ultimam relationem ab Instituto recesserint *a)* ex novitiis, *b)* ex professis temporaneis, *c)* ex professis perpetuis.

28. Num in dimittendis sodalibus semper observatae fuerint normae in Constitutionibus praescriptae.

29. Num semper et a quo superiore ecclesiastico, in casibus dimissionis, obtenta fuerit dispensatio super votis emissis.

Musae dilecto illud contigit plane rarissimum, Quiritium lingua imbui.

Adolescentem itaque hisce institutum artibus, quum in Sublaquensi ephebaeo studiorum curriculum esset dimensus, primas inter aequales promeruisse nemo mirabitur.

Inde vero maiora semper studia suscepit, quousque ad biennium in Romano athenaeo iuris disciplinae vacavit. Tunc coepit in litteraria praesertim republica carminum arte clarescere, quae eius ab ore vivo quasi ex fonte sive italice, sive latine uberrime manabant.

Brevi itaque tum inter Arcades, tum inter Tiberinos academicos cooptatus, ad scribendi artem totum se contulit, cuius exercitio maiorem in dies famam adeptus est. Sunt illius temporis italica lingua et milesiae fabulae aliquot, et historicae ac litterarum innumerae disceptationes, et philosophiae integer tractatus, et poemata plura, quorum altera latine simul reddidit, uti *De Francisco Assisiensi* ac *De mundo Angelorum*, cuius venustate ac suavitate Vergilii laurum visus est aemulari; altera latine equidem composuit, inter quae *Cete* didascalicum ac *De filio Felicionis* iocosum.

Hisce meritis et operibus per alias quoque Italiae urbes illustre nomen eius evasit. Itaque Catanensis academiae, cui ab Aligherio nomen, praeses honoris renunciatus est, et Bononiae athenaei quod ab Alexandro Manzoni nuncupatur inter doctores cooptatus.

Laudibus hisce publicis accessit morum integritas ac fides, urbanitas sermonis, quam, tenacissima ut erat memoria, incredibili eruditionis copia ditabat magno cum audientium oblectamento. Qui scribimus oblivisci haud possumus coenae illius quam, dum cogitur Romae latinarum gentium coetus, cum Gallo latini generis ac sermonis studiosissimo, Iacobo Tassaio, habuimus. Quas inter epulas quam pulchre, bene, lepide, copiose, eruditeque Hyacinthus latino sermone cum adstantium omnium admiratione disseruerit non facile dixerimus!

Haec autem comitas viro, ingenuo sane ac fideli, parum profuit: aliorum enim perfidia ita est saepe in negotiis circumventus atque fallaciis deceptus, ut permagnam rei familiaris partem paullatim amiserit.

Attamen, licet in paupertatem fere adductus, vir pius atque beneficus, quum vidit nepotes suos patre orbatos, ad se vocare non dubitavit ut aleret bonisque litteris erudiret, qui praesertim, una cum uxore carissima, eius obitum moerentissimi deflent.

Suprema vitae aetate, ob tantam latinae linguae laudem ad docendos in gymnasiis pueros latinam linguam vocatus, in sibi traditum munus indefessa incubuit opera. Verumtamen morbo brevi laborare tunc primum coepit, quo tandem est novissime confectus. At quamvis in lectulo degens dilecti sermonis exercitium non relinquebat, ac *Tusculanis* illis *colloquiis* assiduam dabat operam, cuius volumen primum sub exitu superioris anni vulgaverat; cetera mors abrupit.

Memoriae eius recolendae gratia ac simul ad ostendendam iterum latini sermonis in eo peritiam, quam saepe lectores sunt in *Voce Urbis* demirati, carmen exhibemus ab eo Horatianis tantum versibus an. MDCCCLXXXVII conflatum « De Nativitate Christi », quod inter eius chartas his diebus inventum est.

DE CHRISTI NATIVITATE

QUINTI HORATII FLACCI

CARMEN POLYMETRUM

INVENTIONIS HISTORIA.

Pastor, in abruptum solitus propellere capras
Dimidiante die, veteris sub tegmine quercus
Multa mihi puero, sed et haec narrare solebat.
Haec proprio ex atavo puer ipse acceperat olim;
Haec eadem vobis, tenui nam verba, rependo.
His, ait, in specubus (digito specuosa notabat,
Qua matutini Lucretilis aspicit ortum
Sideris), exstabat longo vir consitus aevo.
Hic face perscrutans aditus atque ima cavernae
(Absconsumne aurum peteret, vel sacra foveret
Incertum, atque etiam nunc anceps fama vagatur)
Invenit prisco conscriptum carmine saxum.

Hyacinthus De Vecchi Pieralice.

Res antiqua satis; sed quae credam ipse tenete,
Arcades; haec forsan vera; aut sunt proxima veris.
Rus dudum illud erat, deductum valle Sabina
Rus, prope quod gelido Digentia praeterit amne
Murmure lene sonans, dum ruri Blandusiae fons
Splendidior vitro, gratissimus hactenus undis,
Dona crepantis aquae circum crystallina praebet.
Hinc pagus Mandela vetus; super aspera, contra,
Nunc est oppidulum, tunc Fanum putre Vacunae.
Iampridem haec habuit numerosus Horatius. Illi
Maecenas, vatum columen, concessit habenda.
Ergo quae saxis inscripsit carmina Vates
Cuinam, ni Flacco tantum, censenda feremus?
Et Flaccum redolent, et monstrant carmina Flaccum
Antiquum ruris Dominum; at, mirabile prorsus!,
Et Christi Natale sonant, et grandia narrant.
Num Vates, ventura videns, ea sculpsit?... Honestum
Linquere quae nunquam, quamvis tractata, nitescent.
Accipite ergo animis, Flaccoque adstate secundi.

HORATIANUM CARMEN.

Nox erat et caelo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera.
Audax omnia perpeti
Se caelo genitum gentibus intulit,
Terrisque incubuit monens
Iracunda Patrem ponere fulmina;
Unde nil maius generatur ipso,
Nec viget quicquam simile aut secundum;
Gentis humanae pater atque custos
Numine regnat.
Quo nihil maius meliusve terris
Fata donavere bonique Divi,
Nec dabunt quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.
Regum timendorum in proprios greges
Reges in ipsos imperium est tuum,
Aequaeva Vis Patri supremo
Cuncta supercilio moventi.
Te vocet Divum populus ruentis
Imperi rebus, prece Te fatigent,
Cui dabit partes scelus expiandi
Et Pater et Par,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes regnaque tristia
Divosque mortalesque turbas
Imperio regit unus aequo.
Ibericis peruste funibus latus,
Multis ipse bonis flebilis occides....
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum invenient parem?
Tu pias laetis animas repones
Sedibus...., curru quatiens Olympum
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.
Te penes arbitrium est, et ius et norma loquendi,
Tuque modos rebus, certos Tu denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum,
Constitues... Quid si neget haec Iudaeus apella?
O Puer, tandem venias precamur,
Laetus intersis populo Quirini....
Criminum quamvis patiens vocari
Maximus Ultor.
Te nos tuemur, queis Pietas tua
Et Forma cordi est; sic Tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Urbis honorum opulenta cornu.
Hic agas magnos potius triumphos,
Hic ames dici Pater atque Princeps,
Neu sinas Romam minui te rege,
Te Duce Christo.
Flaccus haec saxis... Ego Dis amicum,
Annuas caelo referente luces,
Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.

H. DE VECCHI PIERALICE.

Benedicti Gagneraux tabula venatores leonem nactos effingens.

VENATORES leonem nacti, quos Benedictus Gagneraux, pictor insignis, expressit, vestros ut oculos oblectent heic exprimuntur. Aequus locus est ac desertus, cui tamen rupes imminent atrae, viridibus vestitae vepribus. Heic cubabat in antro leo, quem mediam tenentem tabulam videtis. Quadruplex equitum manus eum aggressus est; sed ferarum rex iam audacissimum iuvenem albo equo occurrentem impetu suo deiecit, eiusque latus morsu impetit. Accurrunt cuspide recta socii: quis vero dicet an sospitare victimam ab ira belluae poterunt? In deserti limine stans longius laeena pugnam non sine metu contemplatur, eiusque exitum maiori forte, quam vos, lectores candidi, anxietate commota manet.

DIARIUM VATICANUM.

(Die XXI mens. Oct. - d. XX mens. Nov. MDCCCCVI).

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros, qui sui cuiusque muneris gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Von Tschirschky dynasta, rerum ad exteros administer apud Germanos, eiusque uxor, coram adducti a Wolfram De Rotenhan dynasta, Borussorum administro apud Apostolicam Sedem; manus peregrinorum ex Anglia, praeside Carolo Mimick; excm̃us vir Augustinus Marre, episcopus Constantien. et Abbas Generalis Cisterciensium reformatorum; rm̃us p. Dionysius Schuler, Ord. Fratr. Min. Administer generalis; Iacobus I. Hicks eques torquatus nonnullas machinas ad astrorum studium in suis officinis Londinensibus fabricatas Pontifici offerens; manus peregrinorum ex « Terra sancta » reducum, quibus praeerat excm̃us vir Iacobus Radini Tedeschi, episcopus Bergomensis; excm̃us vir Aemilius Ojeda, Hispanorum legatus apud Apostolicam Sedem cum uxore et liberis; excm̃us vir Sergius Sazonoff, Russorum administer apud Apostolicam Sedem cum uxore istiusque nepte ex honorariis aulae Russicae matronis; excm̃us vir Iulius Tonti, archiepiscopus Ancyren., Nuntius Apostolicus apud Lusitanos; rm̃us vir Carolus Monrey ex XII viris Sacr. Concilii litibus iudicandis; Hildebrandus de Hemptinne, Abbas primus Ord. S. Benedicti; Bonifacius M. Krug, Casini Abbas; Paulus Kehr, eques torquatus, Borrussorum historico instituto in Urbe praepositus, Pontifici offerens volumen I novi sui operis: « Regesta Pontificum Romanorum »; r. p. Rinaldus M. a S. Iusto, Praepositus Generalis Carmelitarum excalceatorum; r. p. Amedeus De Bie, Abbas generalis Ord. Cisterciensium communis observantiae; Nicolaus Szécsen de Temerin, legatus extraordinarius cum omni potestate Austrorum Hungarorumque apud Apostolicam Sedem; r. p. Norbertus Weber ex Ord. S. Benedicti, Praepositus generalis Congregationis S. Ottiliae pro sacr. missionibus ad exteros.

Pontificiae electiones.

Inter Antistites Domus Pont. adleguntur Richardus Saporito, Iosephus Trabuchelli, rector Semin. Tarvisin. et Angelus Mariani, Sacr. Rit. Congregationis accessor et S. Fidei Subpromotor; inter Protonotarios Apostolicos autem ad instar participantium Iacobus Sinibaldi, rector Lusitani collegii de Urbe.

— Excm̃us vir Antonius Sabatucci archiepiscopus Antinoen., iam in Argentina rep. legatus Apostolicus, Prior XII vir. Urbi curandae constituitur.

— Revm̃us vir Carolus Daniel, antistes Urbanus, inter iudices S. Congregationis Indulgentiarum et Sacr. Reliquiarum adsciscitur.

— Excm̃us vir Philippus Camassei, archiepiscopus Naxien., Latinorum Patriarcha Hierosolymae creatur.

— Excm̃us vir Alexander Bavona, archiepiscopus Pharsalen., Apostolicus legatus pro civitatibus Equatoriana, Peruviana et Boliviensi, Nuntius Apostolicus in Brasiliam mittitur.

— Eyssantier abbas, rector Seminarii Pontini Gallici, episcopus Rupellen. et Santonen.; Antonius Karas, rector Seminarii Zytomeriensis episcopus Dorylen. et auxiliaris episcopi Luceorien. et Zytomerien.; et Lanyi antistes, episcopus Tiniaden. renunciantur.

Vita functi viri clariores.

Aculae, in patria domo, excm̃us vir **Iosephus M. Costantini**, archiepiscopus Patraten., ex intimis Cubiculariis Summi Pontificis, ex Episcopis Pontificio Solio adstantibus, Iudex Urbanis presbyteris probandis et Sacrarum Largitionum praefectus, an. n. LXXII.

ANNALES.

Georgii, Graecorum regis, iter in Italiam.

Georgius, Graecorum rex, ad Italos venit fauste, feliciter. Excipiunt eum Itali, atque praeclaris feriis celebrant regium adventum unanimes. Vetus enim quod Graeciam inter ac Romam floruit antiquitate veneranda connubium regali foedere hodie videmus renovatum. Numquam enim latini populi italorumque animo cecidit quantum humanitatis suae liberalium artium litterarumque pondus Graeco e fonte manaverint.

Quamobrem quum novissima aetate Turcarum e servitute acerrima sese Graeci vindicarunt haud pauci profecto Itali fuere, eius qui per campos sanguinem fuderint. - Antiquae igitur amicitiae gaudium hodie multiplicatur, passimque per Urbis vias Graecorum fortunae insonat clamor: « Io triumphe ».

Mauritanorum civile bellum.

Bellici interea perveniunt per auras clangores. Nam Mauritanus ille pyrata, qui et prophetae mentitur personam et suae patriae iamdiu perturbavit armis litora, ad vexilla iterum congregavit suos, Cabylaeque oras vastavit. Fiunt haec, ut alias notavimus, quum propemodum coetus ille legatorum omni ex Europae gente Algecirana ex urbe vix discessit, cuius immo pactiones reliquae communicandae invicem eis sunt adhuc atque praefiniendae. Itaque et apud Gallos et apud Iberos commoti sunt animi, popularium maxime, quibus Algecirani coetus voluntas armis vindicanda fuit tradita. Iamque audimus in Iberia parari et naves et milites, quae in Mauritanos descendant; nec tamen sine admiratione est quod accepimus Americanam quoque classim huius ad imperii oras fore ut contendat.

Polonorum querelae.

In Polonorum regionibus quae Germanicae ditioni subiiciuntur, ob nativi sermonis studium incenduntur hisce diebus animi plebis. Nam, ut iamdiu Germanici magistratus contenderunt Germanicam linguam per Polonorum fines sibi traditos esse diffundendam, ita hodie iusserunt in catholica catechesi docenda hac tantum utendum esse. Id vero decretum quum passim Poloni cives aegre ferant, pueros excitaverunt ne obedientiam magistris praestarent. Vehemens igitur inde ira, hinc odium atque inimicitia flagrat: nihil enim reliquum quod gentiliciam magis originem testetur quam patria lingua est.

Iaponiorum iura in Americis vindicanda.

Apud Americanam S. Francisci rempublicam non dissimilis fervet inter varias gentes discordia, cuius Iaponii cives causam praebuere. Quum enim frequentissimi ex uberrimis tum Iaponiae insulis tum Sinarum oris in oppositum Americae litus coloni descendant, ingens iam ibi congregata est flavae huiusmodi gentis multitudo. Verumtamen quia uterque populus communis, qua fruimur, humanitatis expers adhuc iudicabatur, eorum pueri a civilibus ludis abesse iubebantur. At hoc plane exsilium ingratum Iaponiis apparet, nec facile tolerandum. Illi enim orientis solis cives, qui Russicum imperium armorum virtute recens superarunt, abscindi sese ab humanitatis universae litterario commercio haud facile patiuntur. Quapropter foventur magis in dies odia, atque Americae et Pacifici Oceani quieti haud grata ferme omina parant.

Gallica praevaricatio.

Gallicae reipublicae administri, quibus Clemenceau praeest, properante iam die quae ad cultualia sodalitia cogenda fuerat indicta, quibus templa eorumque bona possidenda traderentur, horum bonorum recensionem resumpsere. Obstantibus vero fidelibus atque parochis protestantibus, utendum ubique armato milite fuit, cuius tantum opera templorum ostia violata sunt.

Russicae res.

De Russicis negotiis nova scribere iam non est. Qua enim late patet imperium nihil fieri audimus, nisi civiles aliquot pugnas, incendia, rapinas, neces. Pugnant enim factiones, pugnant disiecti in varias partes milites, pugnant variae quae imperio uno reguntur gentes. In hac insuper perturbatione latronum turmae crescunt in dies, et numero et audacia invalescunt, ita ut quotidiani imperii nuncii nihil aliud nisi crimina afferant. Interea de eligendis iterum ad comitia legumlatorum novis legatis quaestio late agitur, quae quo sit evasura non facile dixeris.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS.

In **Anglia**, quum novus Londinensis urbis Syndicus curiales aedes uti solet quotannis, solemni ritu ingrederetur, de externis negotiis orationem habuit gravissimam Riponius, regni cancellarius, qui pariter de pace tuenda cum omnibus gentibus consilia regni aperuit et optimas testatus est rerum conditiones Anglico populo ubique paratas.

In **Bulgaria** Petkowio, qui una cum sociis gerendae reipublicae onus abdicaverat, mandatum a Rege confirmatum est, ut iterum cum novo collegio ad supremum regimen redeat.

In **Gallia**, quum Clemenceau novum administrorum collegium composuisset, inter socios Viviani illum e socialistarum factione arcessivit, cui nova est adscripta rerum provincia, laborum operumque, opificumque tutela. Picquart autem, tribunus militum, est militari dignitate auctus. - Mota insuper pugna est in comitiis de Ecclesiae iuribus non conculcandis nova illa lege, quae iam lata fuit et approbata. - Verumtamen pergunt magistratus ubique ecclesiae bona lustrare, dumque dies indicta properat

30. *(In Institutis Sororum).* Num in casibus dimissionis professarum in perpetuum accesserit confirmatio apostolica.

31. *(In Institutis virorum).* Num in dimittendis sodalibus semper et in omnibus observatum fuerit Decretum « *Auctis admodum* »; et nominatim num in casu professi perpetui, vel professi votorum temporaneorum quidem, sed constituti in Ordine sacro, Moderatores Instituti:

a) praemiserint trinam monitionem,

b) admiserint, concesso congruo tempore, legitimam rei defensionem, eiusque rationem debitam habuerint;

c) an, quoties et qua facultate processerint summario modo.

32. *(In Institutis Sororum).* Num egressis quacumque de causa dos, quomodolibet constituta, integre tradita fuerit, una cum supellectili quam ad Institutum attulerant, in eo statu in quo tempore egressus reperiebatur.

33. Num iis quae propriis bonis destitutae erant, in casu egressus ex Instituto, necessaria suppeditata fuerint, quibus tuto et decenter in propriam familiam reverti potuerint.

II. De rebus.

a) De domibus.

34. Quot domos Institutum habeat, et in quibusnam dioecesibus: an et quot habeat provincias.

35. An et quot novae domus post ultimam relationem apertae fuerint: et an in omnibus intercesserit legitima auctoritas et servata fuerit ratio in constitutionibus praescripta.

36. Quot sodales diversarum classium in singulis domibus commorentur, et (si diversa opera ab Instituto exerceantur) quibusnam operibus addicti sint.

37. Num post ultimam relationem domus aliqua suppressa fuerit et cuiusnam auctoritate.

38. Utrum singuli sodales proprias cellas habeant, an saltem in communi dormitorio suum quisque cubile convenienter ab omnibus aliis separatum.

39. Num infirmis curandis separatus locus undequaque aptus addictus sit.

40. Num pro recipiendis hospitibus adsint in domo cubicula sufficienter, ut decet, a communitate religiosa separata.

41. *(In Institutis Sororum).* Num habitatio Capellani sive confessarii ingressum separatum, et nullam cum Sororum habitatione communicationem habeat.

b) De bonis.

42. Quinam fuerint ab ultima relatione annui reditus et expensae *a)* tum Instituti in communi, *b)* tum uniuscuiusque domus.

43. Num ab ultima relatione sive Institutum in communi, sive certae domus in particulari nova bona mobilia vel immobilia et cuius valoris obtinuerint.

44. Num pecuniam semper utili foenore et honesto ac tuto collocaverint.

45. Utrum et quam iacturam bonorum suorum, post ultimam relationem, fecerint, vel damna subierint, et qua de causa.

46. Num et quae bona sive immobilia sive mobilia pretiosa abalienaverint, et qua facultate.

47. Num illorum bonorum, quae *capitalia* vocantur, partem aliquam consumpserit.

48. Num arca communis vel domus aliqua particularis aere alieno gravetur, et quanto.

49. Num ab ultima relatione nova debita contraxerint; quaenam et qua auctoritate.

50. Num unaquaeque domus procuratorem sive oeconomum, distinctum a Superiore domus et ab oeconomo generali, habeat.

51. Num Procuratores, sive generalis sive locales, rationem suarum administrationum praescriptis temporibus reddiderint; et an huiusmodi rationes modo praescripto examinatae et approbatae fuerint.

52. Num lites de bonis habeant.

53. Num in omnibus domibus adsit arca tribus clavibus clausa; et an serventur leges ad rem latae.

54. Num et quo pacto pecuniam sive res pretiosas, a saecularibus depositas, custodiendas acceptaverint.

55. *(In Institutis Sororum).* Utrum dotes Sororum iuxta leges canonicas in tuto ac fructifero investimento collocatae fuerint; an et quae earum pars, quo modo et cuius permissu in expensas faciendas insumpta fuerit.

56. Num et quaenam legata pia seu fundationes in Instituto, sive pro missis celebrandis, sive pro operibus caritatis exercendis, existant.

57. Num huiusmodi onera fideliter adimpleta fuerint.

58. Num pecunia, qua huiusmodi fundationes factae fuerunt, rite collocata et seorsim ab aliis quibuslibet administrata fuerit.

59. Num Episcopo iuxta Constitutionem « Conditae » de huiusmodi fundationibus ratio reddita fuerit.

60. Quantum superfluae pecuniae in fine cuiuslibet anni a singulis domibus in arcam communem collatum fuerit.

61. Utrum sponte an invite huiusmodi pecuniae collatio ab omnibus facta fuerit.

62. An superiorissa vel oeconoma habeat pecunias, de quibus libere, etsi pro bono Instituti, disponat, quin ullam rationem reddat.

(Ad proximum numerum).

EX SS. CONGREGATIONIBUS ROMANIS

SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE.

Ex Congregatione Concilii Tridentinis decretis interpretandis:

Post latum decretum de quotidiana SS. Eucharistiae sumptione (1) S. Congregationi propositum fuit dubium an quotidiana ipsa Eucharistiae sumptio in catholicis ephebeis suaderi deberet etiam pueris quibuscumque post susceptam primam Communionem. S. Concilii Congregatio d. XV mens. Septembris MDCCCCVI respondendum censuit: « Sacrae communionis frequentiam commendari iuxta articulum primum decreti etiam pueris, qui ad sacram mensam iuxta normas in Catechismo Romano cap. 4, n. 63 semel admissi ab eius frequenti participatione prohiberi non debent, sed potius eos ad id hortari; reprobata praxi contraria alicubi vigente ».

Ex Congregatione S. Officii:

In omnibus et singulis Italiae regionibus, dioecesibus quoque Melitensi et Gaudisiensi comprehensis, quae dispositionibus hac in re pro Italia latis uti solent, *ieiunium, seu lex unicae per diem refectionis* servandum erit:

Toto tempore Quadragesimae, Dominicis tantum diebus exceptis;

Feriis sextis et sabbatis Adventus;

Feriis quartis, sextis et sabbatis Quatuor anni Temporum;

Vigiliis: Pentecostes, SS. Apostolorum Petri et Pauli, B. M. V. in caelum Assumptae, Omnium Sanctorum et Nativitatis D. N. I. C.

Quibus vero diebus ieiunium praecipitur, vetatur insimul semper et absolute in Quadragesima, ne diebus quidem Dominicis exceptis, carnium pisciumque in eadem comestione permixtio.

— Praeter ieiunium, in cunctis (ut supra) Italiae regionibus servanda etiam erit *lex abstinentiae a carnibus ab iisque omnibus quae ex carne trahunt originem,* lacte scilicet, butyro, caseo, ovis et ex quocumque animali adipe condimentis:

Feria sexta Quatuor Temporum in Quadragesima;

Feria sexta in Parasceve;

Vigiliis Assumptionis B. M. V., et Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi.

— Prima vero die quadragesimali ieiunii;

Feriis sextis et sabbatis Quadragesimae;

Feriis sextis et sabbatis Adventus;

Feriis quartis, sextis et sabbatis Quatuor Temporum;

Vigiliis: S. Iosephi Sponsi B. M. V., Annunciationis eiusdem B. M. V., ubi haec festa sub praecepto recoluntur et, ad vigiliam Annunciationis quod spectat, dummodo ea inter Quadragesimam incidat; Pentecostes; SS. Apostolorum Petri et Pauli et Omnium Sanctorum abstinentia a carnibus tantum et a iure a carnibus quomodocumque expresso servanda erit: ita ut liceat pro lubitu in principali refectione tum in refectiuncula uti ex quovis adipe, butyro, margarina (quam vocant) et similibus condimentis.

— Haec eadem abstinentia a carnibus tantum et a iure carnis servanda pariter erit omnibus et singulis aliis sextis per annum feriis, absque tamen obligatione ieiunii, et, consequenter, nulla refectionum facta distinctione quoad ovorum, lacticinorum et condimentorum liberum usum.

— Quoties autem in aliquem ex supradictis diebus ieiunio aut abstinentiae aut utrique consecratis, inciderit vel festum aliquod ex solemnioribus in Ecclesia, vel festum Titularis aut Patroni principalis alicuius loci vel dioecesis, vel extraordinaria aliqua religiosa solemnitas (uti centenaria, piae peregrinationes et similia), vel publicae annuales nundinae quae inusitato populi concursu celebrantur, conceditur locorum Ordinariis, excepto tempore Quadragesimae et Adventus, ut tum ieiunium tum abstinentiam vel pro tota dioecesi, vel, iuxta diversos casus, pro determinatis aliquibus locis in alium liberum diem sibi benevisum anticipare aut etiam, gravissimis tamen ex causis, super iis dispensare valeant.

— Ieiunia et abstinentias in aliquibus locis ex peculiari voto servandas hoc decretum non respicit. Quod autem attinet ad Regulares utriusque sexus Familias speciali abstinentiae aut ieiunii voto non adstrictas, eas eadem ac simplices fideles lege uti posse decernitur.

— Praesenti decreto revocantur, abrogantur ac penitus abolentur quaevis in contrarium localia indulta, concessiones, privilegia, consuetudines etiam immemorabiles, ne *Bulla* quidem *Cruciata* (ubi et quavis sub forma nunc in Italia viget) excepta. Vehementer vero fideles sibi subditos hortentur Ordinarii, ut Apostolicam indulgentiam aliis bonis operibus compensare studeant. (Ex decr. d. VII mens. Septembr. MDCCCCVI).

Ex Congregatione Sacrorum Rituum, Indulgentiarum et Sacrarum Reliquiarum:

— Privilegio celebrandi Missam votivam de Immaculata Conceptione B. M. V. gaudent omnes Religiosae Congregationes, quae legitime kalendario Minorum Capuccinorum utentes, Officium parvum B. M. V. recitant. (Ex decr. d. XXV. mens. Maii MDCCCCVI).

— In Sanctorum Processionibus laici sive adulti sive pueri sine sacco, aliquo tamen catholico signo exornatis, et intorticia manu ferentibus possunt procedere vel ante sodales confraternitatum sacco indutos vel post sacras immagines. Id intelligendum quoque est de Processionibus Poenitentialibus, quando nempe clerus cum populo adeunt Dei templum ad implorandam divinam misericordiam. (Ex decr. d. XII mens. Augusti MDCCCCVI).

(1) Cfr. *Vox Urbis* an. IX, n. IV, pag. 30.

(Passim retractavit hodiernisque scenis aptavit I. F.)

ACTUS III.

SCENA I.

URBITIUS, ZENO.

ZEN. Excussus animo cessit horrenti pavor;
Tandem revixi. Fraudis amplector viam.
Stet miles ense promptus.. Obvallent latus
Hinc inde Proceres... Frater accedat comes.
Sic est profecto. Regna non uno satis
Stant fixa clavo. Ternus imperium obsidet
Hostis, dolosus, opibus excellens, probus.
Dolus dolosum, miles opulentum, probum
Simulata virtus cohibet.
URB. Has Caesar diu
Edoctus artes fraena terrarum tenes
Virtute, rebus, Marte, consilio potens.

SCENA II.

ZENO, SEBASTIANUS, LONGINUS, URBITIUS, HARMATIUS, PROCERES et MILITES.

SEB. Ingressus aulam, Caesar, affatus tuos
Harmatius orat. Arma Longinus parat.
Iras anhelat miles, et stygium scelus
Ferro piandum clamat.
ZEN. O factum bene!
LONG. (1) En promptus aere miles, officio impiger
Animoque certus.
ZEN. Frater, agnosco fidem.
O fida patriae, fida Caesaribus cohors,
Hinc in latebras ferte furtivi gradum. (2)
Hinc excubate...
LONG. Tempus excludit moram...
ZEN. Bene est, sub ictu res iacet. Plagis fera
Venit implicanda. Si dolum casus probet,
O quantum odii, quantus irarum tumor
In belluam se franget! Explebo sitim.
Agnoscet orbis quam sit horrendum nefas
Movisse regum fata. Sed vultu dolor,
Animus promatur ore: succedit fera. (3)
Videone Martis pignus, heroum decus!
O me beatum! Surge meliori caput
Radiatus auro, Phoebe; fer laetum diem.
Harmatius adest, qualis ex omni solet
Belli tumultu maior; Harmatius meae
Pars melior animae, grande Zenonis iubar,
Columen potentis imperi, Augusti salus.
Testor Tonantem, gratus Augusto redis.
Reduci triumphos voveo. Centena inclytus
Stabis columna victor et totidem tibi
Animabit ora, pulcher artificis labor.
LONG. (Quam bene dolosas histrio partes agit!)
HARM. Auguste Princeps, digne qui vastum regas
Aeternus orbem; sceptra fortunet Polus.
Tu mihi Gradivus: Martiae si quid calet
Sub corde flammae, vultus afflavit tuus.
Tibi noster ardet umbo, tibi radios vibrat
Ensis, vibratur hasta, victrices movet
Lituus catervas. Te duce, armorum labor
Nusquam fatigat. Qua iubes, horreat licet
Frons torva Martis, ferrea telorum seges,
Et cruor, et ira et mortis indomitae pavor,
Animosus ibo: postque bellantum horridos
Undique tumultus, praelia, tubarum sonos,
Ubi fulsit oris dulce Caesarei iubar,
Componit animos, reficit exhaustum quies.
LONG. Animose Ulyxes!
ZEN. Quis parem tantis vicem
Meritis refundat?
HARM. Maior optatis foret
Merces, verendam Caesaris dextram semel
Tetigisse labris.
ZEN. Quid levem affectas manum
Magnanime ductor? Iunge complexus redux
Adstringe pectus pectori (1).
URB. (O vulpis dolum!)
ZEN. Arma, arma, miles, Harmatium rape! (2)
Stringite rebellem gladio mihi intentans necem...
O perduellis!
HARM. Testor, insontem premis...
ZEN. Iudicate sontem!
LONG. Struxit Augusto nefas
Harmatius.
HARM. Insons...
LONG. Sceleris horrendi reus.
HARM. Abiuro crimen.
LONG. Testis evinco scelus...
HARM. Numen supremum! Ah! cerno fraternos dolos.
Fratres cruenti! Sanguinem innocui ducis
Quaeritis. Hiantes pando venarum fores.
Evellite animam. Lucis exiguae moram
Proculcat indignatus Harmatii sinus.
Nil extimesco. Quae tamen merita prius,
Ingrate Zeno, pendis hac lethi vice?
Pro te periclis obvium horrendis caput
Tuli, minaces inter armorum sonos,
Interque strages Marte sanguineo undique
Aciem ruente; levia memoravi nimis.
Hic te lacerti, sanguis hic venis calens
Totiesque fusus, pectus hoc mille obsitum
Hinc inde plagis, mentis haec purae fides
Throno repulsura, perditum, extorrem lare,
Humi iacentem rursus in solio stitit,
Alteque vectum, sortis antiquae gradu
Ultro locavit. Mole meritorum obrutus,
Quas ferre grates, Caesar, Harmatio nequis,
Dolo rependis. Excutis natum throno,
Absente patre; moxque Persephone satam
Furiam, dolenti, quae patri subdat facem,
Submittis. O styge dignus aeterna dolus!
Crimen lacessis fraude, quod plectas nece.
Age, bibe amici sanguinem, exsatura sitim!

(Ad proximum numerum).

(1) *Prodiens cum militibus.*
(2) *Milites aliquot in insidiis collocat.*
(3) *Procedit Harmatius cum Proceribus.*

(1) *Alter alterum complectitur. Zeno vero simulans se ab Harmatio pugione petitum ab eius complexu dissolvitur clamans.*
(2) *Milites ex insidiis accurrunt.*

ad sodalitia cultus cogenda, perficiendam servandamque legem lato suffragio decretum in comitiis fuit.

In **Germania** singulari nota digna fuit oratio a Bulowio, Imperii cancellario, fuse habita de publicis Germaniae commerciis cum externis gentibus, deque fortuna Germaniae vindicanda. Paulo post Germanicus Caesar Monachium Bavaricos inter cives quum descendisset regem salutaturus, exceptus ubique est. Ingenti populorum laetitia de Germanorum fatis concordi animo propugnandis disertissime, uti solet, loquutus est.

In **Iberia** de mauritanis seditionibus disceptatum est non sine metu. Nam quae hactenus laboribus multis atque unanimi consensu Algecirano in coetu servata est amicitia gentium et pax, bellicis contra rumoribus facile videtur pessumdari. Quare qui externa negotia gerit dicere ad legatos populi non omisit, quae et quanta nova discrimina essent, at simul spopondit Europaeam quietem turbari huiuscemodi nunciis non oportere.

In **Nigro Monte** Nicolai principis fusa oratione comitia legatorum popularium primum inita.

In **Rumenia** qui religiosis negotiis praeerat, Viadescu, quum suum liquerit munus, Dissescu haeredem habuit.

PER ORBEM.

Die XXII mens. Octobr. MDCCCCVI Kansas in urbe Civitatum Foederatarum Americae Septemtr., in eiusque finibus, atra procella, maxima quidem quam incolae meminerint, saeve furit.

— d. XXVI eadem in urbe Commerciorum domus igni vastatur, horrendam mortem viginti hominibus, pluribusque vulnera adducens.

Concordia, Argentinae reipublicae civitas, aëris motu pessumdatur.

— d. XXVII Rokoczi II, Tokoly aliorumque Hungarorum heroum cineres, Constantinopoli duo iam saecula quiescentes, sollemni ritu in patriam reducuntur.

— d. XXIX Plesantville ad Americanam nordicam urbem curruum series electride actorum pontem pertransiens super aestuario quod Atlantidis urbem a terra dividit, quum e limitibus excessisset, in mare praecipitat magna cum viatorum clade.

— d. XXXI Constantiae templum graecum splendore insigne flammis, - incuria an dolo excitatae incertum, - in ruinas adducitur.

Die I mens. Novembris Vindobonae supremum obit diem Otho, ex magnis Ducibus Austrorum, Francisci Iosephi imperatoris nepos ex fratre Carolo Aloisio, Gratz in urbe natus d. XXI mens. Aprilis an. MDCCCLXV.

— d. VI Portsmouth, ex portu Anglico, nautarum rebellio nunciatur, quae tamen brevi opprimitur.

— d. XII aërostatus cui nomen « Mediolanum », ex Mediolanensi omnium artium exhibitione profectus, Alpium iuga ad « Montem Album » transgreditur et in Galliam feliciter descendit.

Ex Russica provincia Chelm incolae plurimi ad quinquaginta millium hominum numerum ex Uniatum secta ad Catholicam religionem transisse nunciantur.

— d. XIII ad Paradisi vallem in civitatibus foederatis Americae septemtrion. vaporitraha currus trahens demigratorum plenos in aliam occurrit. Incendium ex collisione fit, unde viatores quinquaginta misere comburuntur.

— d. XVI Neapoli in navalibus ignis immensa damna procurat.

— d. XVIII Romae, in basilica S. Petri, capsula ignitam pulverem continens sacrilega manu incenditur, nulla tamen sive hominum sive rerum iactura.

— d. XX Barcinone manus factiosorum evertendis rebus studentium hic illic tumultus excitat, quos vi milites comprimere coguntur.

LIBRORUM RECENSIO.

DOTT. UGO FANCELLI. — **Le imprese militari di M. Tullio Cicerone durante il suo proconsolato in Cilicia.** — Senis, ex officina Nova, MDCCCCVI.

Quaeri solet ab iis, qui in exponenda historia litterarum latinarum de vita Ciceronis agunt, inserueritne princeps hic oratorum eloquentiae palmis victrices lauros militiae. Negarunt plerique, in iisque mira intemperantia usi sunt Momsenius atque Drumannius.

Quaestionem hanc non summatim aut leviter tractat Hugo Fancellius, qui, subtiliore investigatione instituta super Tullii proconsulatu in Cilicia, eius acta imperatoris persequitur singula.

Tribus partibus constat opus, quarum prima profectionem ab Urbe describit hominis pacifici bellum illaturi barbaris, qui romanorum ingentes fuderant copias; altera ab eiusdem adventu Ephesum, ad conflatum in Cilicia atque in Syria bellum producitur; tertia ab hoc usque ad parthicam fugam et reditum Ciceronis in Italiam. Materiam autem extremae huic parti suppeditant Tarsense iter proconsulis, parthorum excursiones cis Euphraten, Amani montis occupatio, pulsi Antiochia parthi ac reliquae tulliani proconsulatus vices a morte Orsacis ad confectum parthicum bellum et ad ipsius proconsulis de provincia decessionem.

Ex iis quae argute disserit Fancellius, nisus maxime Ciceronis epistulis, productisque testimoniis quum veterum tum recentiorum complurium, exsurgit proconsulis natura rei militaris parum periti, saepe ridiculi, qualis *miles gloriosus*, plerumque ambitiosi, timidi semper. Compensari tamen haec auctor affirmat indubia duplici laude, altera perspicacis hominis ac versati in publicis agendis negotiis, qualem se ostendit in quaestione de rege Ariobarzane, quam quinque dierum spatio, nullo effuso cruore omnique impedito tumultu diremit; altera fidelis administratoris, qui et provincialium rationibus egregie providerit et incorruptum se iudicem praebuerit.

Multam rerum ac locorum ad rem pertinentium cognitionem, ingeniumque auctoris ad id genus investigationes optime comparatum prodit parvae molis liber, quem legi dignissimum censemus, non tam ab iis, quos inaudita opinionum commenta delectant, quam a prudentioribus, qui historiae paginam plenius illustratam, romanumque oratorem veriore in luce collocatum desiderant.

PETRUS ANGELINI.

AENIGMATA

I.

In pratis errat *totum;* caput aufer, in aula.

II.

Omnibus ingratum est *totum*, quod divide compar,
Ut ridentis ames ruris amoena iubet.

F. X. B.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

IOANNIS BATTANII
ANTHOLOGIA PARVA GRAECO-LATINA (VII).

Aenigmata an. IX, n. IX proposita his respondent:

I (vulgo *Rebus*): **O superbe ne superbias; terra es.**

II: **Vis - Avis.**

Ea rite soluta miserunt:

Petrus Tergestinus. — Lad. Lud. Podobinski, *Bochnia.* — Mich. Müller, *Berolino.* — Guil. Schenz, *Ratisbona.* — F. Arnori, *Mediolano.* — Ant. Andr. Tafani, *Florentia.* — F. Guerra, *Aletio.* — Senior Astensis. — I. Walter, *Neo-Eboraco.* — Ben. Paladino, *Colle Salvetti.* — Rich. Brondel, *Brugis.* — A. C. Oudemans, *Traiecto ad Rhenum.* — I. Ortiz, *Morelia.* — Fr. Bonaventura, *Aterno.* — Arn. Rudzianski, *Tiflissio Cartalinorum.* — Don. Macrae, *Eddertonio.* — V. Starace, *Neapoli.* — Alex. P. Gest, *Trentonio.* — Rich. Lefebre, *Parisiis.* — Am. Robert, *Marieville in Canada.*

Sortitus est praemium:

ARN. RUDZIANSKI,

ad quem missa est I. B. FRANCESIA comoedia latinis versibus scripta, cui titulus:

SATURIO.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Socios et lectores admonere iuvat, libros recens editos atque ad nos missos ut in Voce Urbis eorum notitia detur, apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, minime venumdari. Si quis igitur alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.

DOTT. G. B. BELLISSIMA. **Consularis scurra.** Beneventi edid. off. De Martini, MCMVI.

PROF. ANGELO LUPATTELLI. **Les Della Robbia céramistes des XVe et XVIe sciècles.** — Romae edid. off. Forzani et Soc., 1906. (Ven. lib. 1,50).

De prohibitione et censura librorum. Dissertatio canonico-moralis ARTHURI WERMEERSCH e S. I. Lovanii in Collegio Maximo S. I. professoris theologiae moralis et iuris canonici. — Editio VI auctior, accuratior et novo ordine disposita. — Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc., 1906. (Ven. lib. 2,50).

MONLAUR M. A. **Raggio di luce.** *(Le rayon).* Traduzione sulla 37a edizione francese di A. Coridori. Seconda edizione. — Ibid. (Ven. lib. 2).

CONTESSA DE RAMBUTEAU. **Vita di santa Francesca Romana** tradotta da Maria Paolina Kuefstein delle Nobili Oblate di Tor de' Specchi. — Ibid. (Ven. lib. 3).

DE BROGLIE A. **Le profezie messianiche** con prefazione e note di A. Largent. Volumi due. — Ibid. (Ven. lib. 1,20).

APPELMANS CAN. **Necessità filosofica della esistenza di Dio.** — Ibid. (Ven. lib. 0,60).

Euphorion, Poemetto Pompeiano di FERDINANDO GREGOROVIUS. Traduzione e note di Marco Galdi. — Salerni ex off. Migliaccio, 1906.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis*, Phil. Cuggiani.